Міністерство освіти і науки України

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра культурології, естетики та історії

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

підготовки здобувачів ступеня вищої
освіти бакалавр

спеціальностей: 016 спеціальна освіта; 012 дошкільна освіта; 231 соціальна робота; 232 соціальне забезпечення; 053 психологія; 013 початкова освіта; 071 облік і оподаткування; 073 менеджмент; 014 середня освіта (трудове навчання, технології та креслення); 015 професійна освіта (технологія виробів легкої промисловості); 014 середня освіта (математика); 014 середня освіта (фізика, математика); 014 середня освіта (фізична культура); 227 фізична реабілітація; 014 середня освіта (українська мова і література); 014 середня освіта (українська мова і література. Мова і література (німецька); 014 середня освіта (українська мова і література. Мова і література (англійська); 014 середня освіта (мова і література (російська). Українська мова і література); 014 середня освіта (мова і література (англійська, німецька); 014 середня освіта (мова і література (англійська). Мова і література (російська).

Слов’янськ – 2016 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ

КУЛЬТУРОЛОГІЇ, ЕСТЕТИКИ ТА ІСТОРІЇ

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

Федь Володимир Анатолійович – доктор філософських наук, професор, завідуючий кафедрою культурології, естетики та історії.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Мельник Л.В – доктор філософських наук, доцент.

Сипченко В.І. – кандидат педагогічних наук, професор.

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“6” лютого 2016 р.

протокол №2

Перший проректор _____ доц. Чайченко С.О.

ВСТУП

Навчальна програма дисципліни «Історія української культури» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр за спеціальностями: 012 дошкільна освіта; 231 соціальна робота; 232 соціальне забезпечення; 053 психологія; 013 початкова освіта; 071 облік і оподаткування; 073 менеджмент; 014 середня освіта (трудове навчання, технології та креслення); 015 професійна освіта (технологія виробів легкої промисловості); 014 середня освіта (математика); 014 середня освіта (фізика, математика); 014 середня освіта (фізична культура); 227 фізична реабілітація; 014 середня освіта (українська мова і література); 014 середня освіта (українська мова і література. Мова і література (німецька); 014 середня освіта (українська мова і література. Мова і література (англійська); 014 середня освіта (мова і література (російська). Українська мова і література); 014 середня освіта (мова і література (англійська, німецька); 014 середня освіта (мова і література (англійська). Мова і література (російська).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є осмислення української культури як необхідної умови духовного розвитку сучасної людини та українського соціуму, а також виявлення історичних, діалектичних та світоглядних закономірностей розвитку української культури.

Міждисциплінарні зв'язки: теорія та історія культури, культурологія, філософія культури, історія західноєвропейської культури, історія світової культури, історія, мистецтвознавство, етика, естетика.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні основи історії української культури.
2. Розвиток витоків української культури до кін. XV ст.

3. Українська культура XVI– поч. XXI ст.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія української культури» є формування системи знань про історичні, методологічні, світоглядні, художньо-естетичні особливості розвитку української культури, про культуру як специфічний та унікальний феномен людства.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія української культури» є:розгляд історії української культури в розвитку, в єдності та суперечності різноманітних процесів і тенденцій у ній;осмислення особливостей періодизації української культури та їх співвідношення із західноєвропейським контекстом (культурними епохами);представити типологію художніх напрямів і течій в українському мистецтві;ознайомити студентів з основними особливостями світоглядного, ментального та художньо-естетичного мислення українців.

1.3. За результатами вивчення дисципліни у здобувачів повинні бути сформовані такі компетентності:

загальні: здатність розуміти та використовувати основні культурологічні поняття у повсякденному житті; змістовно і послідовно аналізувати основні культурні епохи, їх історико-культурні пам’ятки; уміння аналізувати закономірності розвитку української культури в проекції західноєвропейського контексту; здатність самостійно робити висновки й узагальнення культурологічних проблем; вміти застосовувати культурологічні знання для визначення особистої орієнтації в сучасному соціокультурному просторі.

спеціальні: здатність використовувати знання з теорії та історії культури у засвоєнні професійної культури дефектолога, вихователя дошкільного закладу, соціального педагога та соціального працівника,

практичного психолога та психолога, вчителя початкових класів, економіста, вчителя праці, вчителя математики, інформатики, фізики, фізичного виховання та здоров'я людини, філолога; оволодіння педагогічною майстерністю у її культурологічному розумінні; інформаційно-комунікативну здатність до відкритості у спілкуванні, створення атмосфери творчого пошуку та цікавості.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.

Теоретичні основи культури. Методологічні засади. Українська культура в західному та східному контексті культурогенезу. Діалог культур. Поняття, предмет, факт, методологія, визначення культури. Концептуальні підходи, функції, моделі (якої відноситься українська культура), форми культури. Культурологія як загальна теорія та історія культури (Л. Уайт). Духовна і матеріальна культура. Різноманіття культурних світів. Субстанціональний і функціональний блоки культури Л.Н. Когана. Погляди на культуру німецької класичної філософії та сучасної науки. Основні концепції культури. Поняття «парадигма» та «культурна парадигма». Культурологічний підхід до проблеми історичної типології. «Гарячі» та «холодні» культури.

Періодизація української культури. Поява стоянок первісної людини. Етногенез слов'ян, його причини. Перший та другий розподіл праці. Трипільська культура. Скіфи, сармати. Босфорське царство. Зарубинецька та черняхівська культури. Грецька колонізація. Виникнення та становлення Київської Русі. Відмінність Київської Русі від деспотій її часу. Основоположна причина найбільш драматичних колізій розвитку Київської

Русі та Галицько-Волинського князівства. Становлення Великого князівства литовського та Речі Посполитої. Переймання культурних форм Великим князівством литовським. Збереження національної автентичності у XVI ст. Руйнування Гетьманщини та приєднання українських земель до Росії. Царизм та його вплив на українську культуру. Розподіл Війська Запорізького на Лівобережне та Правобережне. Приналежність українських земель до складу інших держав. Література як локомотив українського відродження. Відродження у XIX ст. Відродження на поч. XX ст. Становлення радянського тоталітаризму. Голодомор 1932-33 рр. – як найбільший злочин тоталітаризму. Послаблення тоталітаризму у роки Другої світової війни. Специфіка творів повоєнних років. Основні гасла денаціоналізації української культури. «Захалявно-шухлядна» культура. Становлення постіндустріальної культури. Духовні злами української культури.

Змістовий модуль 2

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ВІД ЇЇ НАЙДАВНІШИХ ВИТОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ДО КІН. XV СТ.

Язичницька культура стародавніх слов'ян. Слов'янські культурні джерела. Світоглядні основи культу жертви і оновлення. Поняття та сутність жертви. Ініціація. Лемінальний та маргінальний стан. Поділі часу в сакральній та профанній сфері культури. Слов'янські племена. Ліпна кераміка. Слово народ в «слов'янській» термінології. Структура міфологічного простору слов'янського язичництва. «Добрі» і «погані» напрямки. Просторово-часова структура. Структура кольорової символіки. Уявлення про співвідношення душі та тіла. Координати світового дерева та їх символіка.

Культура Київської Русі. Становлення держави. Прийняття християнства. Світоглядний синкретизм. Мислителі. Книжна справа. Іконопис, фреска, мозаїка. Відмінності давньоруського мистецтва від візантійського. Софія Київська. Пантократор. Марія-Оранта. Євхаристія. Зміни в культурі сільськогосподарського виробництва. Технічні

напрацювання та система господарювання агрокультури. Причин виникнення міст. Руська гривна як міра ваги. Карбування монет. Господарська та експортна монополія князя.

Україна в культурно-політичній системі Польсько-Литовської держави. Україна-Русь: устрій і традиція. Литовські статути. Міжетнічні відносини. Специфіка феодальної роздробленості Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Створення польсько-литовську конфедерації. Річ посполита як Польсько-Литовська держава. Засадничі принципи встановлення влади Великого князя Литовського на українських землях. Запровадження литовських статутів, що вони передбачали. Тяглі селяни та їх права. Українці та росіян у XIV ст. та їх етнічна віддаленість. Формування «українних воєводства». Становище православних у добу контрреформації. Українці та армяни , українці та євреї.

Змістовий модуль 3

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА XVI– ПОЧ. XXI СТ.

Козацька доба. Козацтво як явище історії та культури. Нові процеси духовного життя XVII – XVIII ст. Реформування церкви та освіти, розвиток науки. Українське бароко як нове світовідчуття. Українська барокова культура. Специфіка національного варіанта бароко в літературі, театрі і музиці. Еволюція образотворчого мистецтва. Полемічна література, її тематика та проблематика. Творчість Л. Барановича, І. Галятовського, А. Радивиловського. Жанри літератури присвячені козацьким діянням. Жанри барокової поезії. Панегірика. Ставлення художників до патетики бароко. Національні риси Богородиці в українському мистецтві. Буквалізація символу в бароко. Творчість І. Рутковича.

Українська мистецька культура XIX ст. Література, образотворче мистецтво, музика, театр. Взаємовідносини особистості і світу в українському експресіонізмі. Творчість Т. Шевченка, М. Вовчок, Л. Глібова, С. Руданського, А. Свидницького, Ю. Федьковича. Збагачення літератури новими темами, образами, жанрами. Етнографічно-побутова традиція

П. Куліша, Г. Барвінок, О. Стороженка. Реалізм та романтизм. Історичний жанр. «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького. Соціально-психологічний роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні» Панаса Мирного. Товариство «передвижників». Творчість Л.М. Жемчужникова, І.І. Соколова, К.О. Трутовського. Історичний та пейзажний жанр. Реалізм в українській скульптурі.

Українська культура в період ленінсько-сталінського тоталітаризму. Ленін і «диктатура пролетаріату». Сталінський тоталітарний режим. Соціалістичний реалізм як партноменклатурна настанова і художній стиль. Формування режиму «червоного терору». Психологічний портрет Леніна, секрет його успіху. А. Камю про Леніна. Тоталітаризм Сталіна, його зовнішній та психологічний портрет. Індоктринація та пропаганда. Образ ворога в соцреалізмі.

Українська культура кін. XX – поч. XXI ст. Науково-технічна культура. Гуманітарна культура України. Культура України в умовах зростання національно-культурної ідентичності. Елементи воєнно-промислового комплексу в сучасній Україні. Творча діяльність О. Шаргея, В. Глушко, С. Корольова, М. Янґеля. Філософія П.Копніна. Творчість О. Шовкуненка, М. Глущенка, Т. Яблонської.

3. Рекомендована література

1.Абрамович С. Д. Світова та українська культура : навч. посіб. / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова. – Л. : Світ, 2004. – 343 с.

2.Вечірко Р. М. Укранська та зарубіжна культура : навч.- метод. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни / Р. М. Вечірко, О. М. Семашко, В. В. Олефіренко, Д. Ю. Кобринський. – К. : КНЕУ, 2003. – 368 с.

3.Гатальська С. М. Філософія культури : підруч. / С. М. Гатальська. – К : Либідь, 2005. – 328 с.

4.Греченко В. А. Історія світової та української культури з тестовими завданнями : довідник для школярів та студентів / В. А. Греченко, І. В. Чорний. – К. : Літера ЛТД, 2009. – 416 с.

5.Дещинський Л. Є. Українська та зарубіжна культура / Л. Є. Дещинський, Я. Я. Денисов, Л. В. Цубов. – 4-е вид., переробл. і до повн. – Л. : Бескид Біт, 2005. – 304 с.

6.Історія української культури : зб-к матеріалів і документів / за ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – К. : Вища шк.., 2000. – 608 с.

7.Клапчук С. М. Історія української та зарубіжної культури : навч. посіб. / С. М. Клапчук, В. Ф. Остафійчук, Б. І. Білик, Ю. А. Горбань. – К. : Знання-Пресс, 2004. – 364 с.

8.Кордон М. Д. Українська та зарубіжна культура : підруч. / М. Д. Кордон. – МОН. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 576 с.

9.Культурологія : навч.-метод. посіб. для студ. усіх спеціальностей / В. А. Сіверс, С. І. Дичковський, Т. М. Никоненко, О. О. Рейда. – К. : НАУ, 2005. – 208 с.

10.Культурологія : теорія та історія культури : навч. посіб. / за ред. І. І. Тюрменко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 170 с.

11.Культурологія : Культурологія. Українська та зарубіжна культура : навч. посіб. / М. М. Закович. – К. : Знання, 2007. – 567 с.

12.Мєднікова Г. С. Українська та зарубіжна культура ХХ століття : навч. посіб. / Г. С. Мєдніков. – К. : Знання, 2002. – 216 с.

13.Наулко В. І. Культура і побут населення України : навч. посібн. для вузів / В. І. Наулко, Л. Ф. Артюх, В. Ф. Горленко, Т. В. Косьміна. – К. : Либідь, 1991. – 232 с.

14.Подольська Є. А. Культурологія : навч. посіб. Для студ. вищих навчальних закладів / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвара, К. А. Іванова. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 392 с.

15.Попович М. Нарис з історії української культури / М. Попович. – К. : АртЕл, 1998. – 728 с.

16.Хрестоматия по культурологи : учеб. пособие / под. ред.. А. А. Радугина. – М. : Центр, 1998. – 590 с.
17.Черепанова С. О. Українська культура : історія і сучасність : навч. посіб. / С. О. Черепанова, В. Г. Скобний, І. В. Бичко. – Л. : Світ, 1994. – 456 с.
18.Чорненький Я. Я. Культурологія. Теорія. Практика. Самостійна робота : навч. посіб. / Я. Я. Чорненький. – К. : Центр навчальної літератури, 2004 – 389 с.
19.Шевнюк О. П. Культурологія : навч. посіб. / О. П. Шевенюк. – К. : Знання – Прес, 2004. – 254 с.
20.Шейко В. М. Історія української культури : навч. посіб. / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. – 2-ге вид. – К. : Знання, 2010. – 271 с.
21.Шейко В. М. Історія української культури : навч. посіб. / В. М. Шейко, Л. Г. Тишевська. – К. : Кондор, 2010. – 360 с.
22.Акимович Є. О. Українська культура в історичному вимірі (IX-XVII ст.) / Є. О. Акимович. – Одеса : Маяк, 2009. – 496 с.
23.Виткалов В. Українська культура в добу глобалізації / В. Виткалов, О. Граб. – К. : Вища шк.., 2010.
24.Історія української культури : у 5 т. Т. 1. Історія культури давнього населення України / Б. Є. Патон (голов. ред.). – Наук. думка, 2001. – 1136 с.
25.Історія української культури : у 5 т. Т. 2. Українська культура XIII ст. – першої половини XVII століть / Б. Є. Патон (голов. ред.). – Наук. думка, 2001. – 848 с.
26.Історія української культури : у 5 т. Т. 3. Українська культура другої половини XVII-XVIII століть / Б. Є. Патон (голов. ред.). – Наук. думка, 2003. – 1247 с.
27.Історія української культури / за ред. І. Крип’якевича. – 4-е вид., стереотип. – К. : Либідь, 2002. – 368 с.
28.Історія української культури : Побут. Письменство. Мистецтво. Театр. Музика / за ред. І. Крип’якевича. – 3-е вид. стереотип. – К. : Либідь, 2000. – 654 с.

29.Кримский С. І. Під сигнатурою Софії / С. І. Кримський. – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. -720 с.
30.Культура України : зб. наук. пр. Спецвипуск 21. Культурологія / редкол. В. М. Шейко та ін.. – Х. : ХДАК, 2008. – 242 с.
31.Огієнко І. Українська культура : курс, читаний в Українськім народнім університеті. З малюнками та портретами українських культурних діячів / І. Огієнко. – К. : Довіра, 1992. – 142 с.
32.Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко. – К. : Довіра, 1992. – 142 с.
33.Самосознание европейской культуры XX века. Мыслители и писатели Запада о месте культуры в современном обществе. – М. : Политиздат, 1991. – 365 с.
34.Скуратовський В. Культура нового часу – основні стратегії новоєвропейського культурного розвитку / В. Скуратовський. – К. : Києво-Могилянська академія, 2007. – 36 с.
35.Українська культура : лекції / ред. кол. Ю. П. Дяченко та ін..; упоряд. С. Ульяновська. – К. : Либідь, 1993. 592 с.
36.Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько. – К. : Знання, 2007. – 680 с.

Інтернет-ресурси

37.http://6201.org.ua/files/1/ukr_ta_zar_kulultura.zip
38.http://ebk.net.ua/Book/cultural_science/zakovich_kulturologiya/zmist.htm
39.http://uchebnikfree.com/page/istkulturi/ist/ist-7--idz-ax237.html
40.http://nkckhust.dyndns.org/elibrary/library/books/40436/maket.pdf
41.http://textbooks.net.ua/content/category/44/66/50/

4. Форма підсумкового контролю результатів навчання

Іспит.

5. Засоби діагностики результатів навчання

Усне опитування, тестування, виконання контрольних завдань, співбесіда, написання рефератів, підготовка доповідей, розроблення планів, анотацій, тез, складання та розв’язування структурно-логічних схем.